

◆◆◆ HÁMORI ANTAL

A még meg nem született emberi lény életének és méltóságának tisztelete*

„Tiszteld, óvd, szeresd és szolgálj az életet, minden ember életét!
Csak ezen az úton fogsz igazságosságot, fejlődést,
igaz szabadságot, békét és boldogságot találni!” (EV 5)

1. BEVEZETÉS

A '90-es évek első felében, amikor összehasonlítottam az Alkotmánybíróságnak a halálbüntetés alkotmányellenességéről szóló 23/1990. (X. 31.) AB határozatát a művi abortusz szabályozásával kapcsolatos 64/1991. (XII. 17.) AB határozatával, akkor azt tapasztaltam, hogy az állami szabályozáson belül súlyos ellentmondás van. Az Alkotmánybíróság szerint a még meg nem született ember nem jogalany, alkotmányjogilag nem ember, aminek az a következménye, hogy az állam megengedi a megengedhetlent, a művi abortuszt, akár az ellenőrizetlen súlyos válsághelyzet indikáció formájában is [48/1998. (XI. 23.) AB határozat].¹

Ma sem más a helyzet, sőt, rosszabb: most már az alkotmányozó mondja, hogy az állam a magzatnak objektív intézményvédelmi kötelezettsége keretében nyújt védelmet, vagyis nem ismeri el jogalanyiságát, az élethez való alanyi jogát, nem biztosítja számára az alanyi jogi jogvédelmet, hanem hagyja, hogy megöljék [Magyarország Alaptörvénye (2011. április 25.) II. cikk indoklása].²

* A „Mielőtt megformáltak az anyaméhben” c. bioetikai konferencián (Debrecen, 2017. március 3.) elhangzott előadás szerkesztett változata.

¹ Részletesen lásd pl.: HÁMORI Antal, *Magzatvédelem a magyar jogban*, in *Családi Jog* 3 (2005) 1/7–16; Uő, *Magzatvédelem a magyar jogban I-II*, in *Magyar Bioetikai Szemle* (a továbbiakban: MBSz) 10 (2004) 3/8–21, (2004) 4/22–34; Uő, *A magzat élethez való joga* (Budapest 2000) 153; Uő, *A magzat élethez való joga*, in MBSz 6 (2000) 3/1–10; Uő, *A magzat jogalanyisága és perbeli jogképessége a hatályos magyar jogban I-II*, in MBSz 5 (1999) 4/8–17, 6 (2000) 1/7–14; Uő, *A magzat életjoga* (Budapest 1997) 76.

² Részletesen lásd: HÁMORI Antal, *A család(ok) és a magzati élet védelme, támogatása a mai magyar jogban demográfiai helyzetképpel*, in *Iustum Aequum Salutare* 12 (2016) 4/91–151; Uő, *A „magzat” életének védelme az új alkotmányban*, in *Vigilia* 78 (2013) 1/20–26; Uő, *A még meg*

Ilyen körülmények között különösen is fontos feladatunk szólni arról, hogy az emberi élet és méltóság védelme alapvető *kötelességünk*. Nap mint nap tömegesen ölik meg a legártatlanabb és legkiszolgáltatottabb emberi lényeket, például az egyesek által „számfölköti”-nek tekintett, illetve az összejtudatási célból „felhasznált” embriókat. A művi abortusz elfogadhatatlan; olyan bűntett, amit semmiféle emberi „törvény” nem törvényesíthet. Az ilyen jellegű „törvények” nem kötelezőek a lelkiismeretre; sőt, azzal a súlyos kötelezettséggel járnak, hogy lelkiismereti alapon kell szembeszegülni velük: inkább kell engedelmessé válni Istennek, mint az embereknek.

Isten az életet akarta, és mindent ebből az egyetlen szempontból, az emberért alkotott. Parancsolatának, amely az emberi életet oltalmazza, a legmélyebb szempontja az, hogy *feltétlen* tiszteletet és szeretetet követel minden ember élete iránt. Az ember az egyetlen, akit Isten saját képére és hasonlóságára teremtett.

Az emberi élet a fogantatás *pillanatától a természetes* halálig Isten védelme alatt áll; az Ő ajándéka, szent és sérthetetlen, alapvető, örök érték, nem pusztán személyes, hanem közösségi, társadalmi érték is, minden személyi jog forrása és feltétele.

A szentírási szövegek úgy tekintik a magzatot, hogy természetes következettséggel rá is érvényes Isten „*Ne ölj!*” parancsa. Az emberi élet transzcendens eredete és ebből fakadó tisztelete a Szentírás egészét áthatja.

Jézus Krisztus a föltámadásról bizonyosságot adva maga is kijelenti, hogy Isten nem a holtak Istene, hanem az élőké; föltámadásával a halált is és a bűnt is legyőzte.

nem született ember életének védelme Magyarországon új alkotmányában, in *Magyar Sion* 6 (2012) 163–173; Uő, *A születés előtti emberi élet alkotmányos védelme (alkotmányozás, alkotmánybíráskodás)*, in *Magyar Jog* 59 (2012) 1/17–27; Uő, *Mikortól ember az ember a 21. századi Magyarország jövőképében – a jog tükrében?*, in BESZTERI Béla – MAJOROS Pál (szerk.), *A huszonegyedik század kihívásai és Magyarország jövőképe* (Veszprém 2011) 411–425; Uő, *A magzati élet védelme az új alkotmányban*, in *A Magyar Katolikus Orvosok Szent Lukács Egyesületének Tudósítója* (a továbbiakban: SzLET) 28 (2011) 4/136–163; Uő, *A magzati élet védelme Magyarországon Alaptörvényében*, in MBSz 17 (2011) 3-4/130–150.

³ A Bevezetéshez részletesen lásd még pl.: DE PAOLIS, Velasio, *Az élet kultúrája vagy a halál kultúrája? Azaz az élet vagy a halál joga? Az Élet Evangéliumának olvasata egy jogász részéről* (ford. Hámori Antal), in SzLET 27 (2010) Supplementum, 171–200; HÁMORI Antal, *Igazságosság, emberi méltóság, szabadság és felelősség, élet- és családvédelem* (Budapest 2009) 122; Uő, *Az emberi élet védelme a katolikus egyház tanítása szerint*, in *Távlatok* 19 (2009) 4/20–31; Uő, *Az életvédelem kritikus pontjai (abortusz, sterilizáció, drogfogyasztás, „eutanázia”)*, in *Teológia* 43 (2009) 1-2/18–51; Uő, *A humánembrió védelme erkölcsi teológiai nézőpontból* (Erkölcsteológiai Könyvtár 6) (Budapest 2008) 151; Uő, *Az életvédelem jogforrási alapjai*, in HORVÁTH-SZABÓ Katalin (szerk.), *Házasság és Család* (Budapest 2008) 130–159; Uő, *Életvédelem és jog – aktuális kihívások I-II*, in SzLET 25 (2008) 2/49–73, (2008) 3/97–120; Uő, *Életvédelem a katolikus Egyház jogrendjében világi jogi összehasonlítással* (Budapest 2006) XVII, 474; Uő, *A mag-*

Az Egyház az első századtól kezdve hangsúlyozta minden szándékos abortusz erkölcsi rosszását. Ez a tanítás nem változott, és változatlan is marad. A közvetlen, azaz akár célként, akár eszközként szándékolt abortusz súlyosan ellenkezik az erkölcsi törvénnyel. Az Egyháznak ez a megfogant élet melletti elkötelezettsége a II. Vatikáni Zsinat tanításában, az *Egyházi Törvénykönyv*nek az eredményes abortuszhoz egyházi büntetést rendelő, tanúságtévő erejű 1398. kánonjában és Szent II. János Pál pápa *Evangelium vitae* kezdetű enciklikájában is egyértelműen megmutatkozik.³

Jelen írás aktualitásai közé tartozik, hogy: „Az Európai Protestáns Egyházak Közössége (CPCE/GEKE) Etikai Szakbizottságának gondozásában újabb bioetikai tájékoztatási anyag készül »Before I Formed You in the Womb...« (Jer. 1:5): A Guide to the Ethics of Reproductive Medicine from the Council of the Community of Protestant Churches in Europe (CPCE) címen. A munkaanyag a tagegyházaknak megküldésre kerül véleményezés végett a 2018-as Baseli Nagygyűlést megelőzően. Ott kerül végleges formában elfogadásra a szöveg.” 2017. március 3-án, Debrecenben, a Református Hit Tudományi Egyetem a MEÖT Szociáletikai Bizottság és az MRE Doktori Kollégiuma Rendszeres Teológiai Szekció szervezésében – „Mielőtt megformáltak az anyaméhben» (Jer 1,5) Bioetikai konferencia a reprodukciós medicina tárgyában” címmel – konferenciát rendeztek, amelynek „célja a dokumentum véleményezése teológusok és további szakemberek bevonásával, tanulmánykötet kiadása a GEKE dokumentum magyar fordításával és a reflexiókkal.”⁴ Erre is tekintettel, valamint mert Magyarországon is terjednek a szóban forgó eljárások,⁵ továbbá a 2018-as év nagy évfordulóira készülve (a *Humanae vitae* 50., a *Donum vitae* 30., a *Dignitas personae* 10.

zatvédelem kánonjogi aspektusai és az orvos lelkiismereti szabadsága, in SzLET 23 (2006) Supplementum, 173–204; Uő, *A magzatkorú gyermek élethez való jogának egyházi és világi jogi védelméről. (A Magyar Katolikus Püspöki Konferencia Az élet kultúrájáért című, a bioetika néhány kérdéséről szóló, 2003. évben meghozott körlevele kapcsán)*, in *Biogenetika és etika* (Sapientia Füzetek 4) (Budapest 2005) 87–107; Uő, „*Lehetek-e igényeink és lehetőségeink az abortuszra?*” (egyházi jogi aspektusok) I-II, in MBSz 11 (2005) 3/117–122, (2005) 4/190–200; Uő, *Egidio Miragoli: Il confessore e la remissione della scomunica per aborto procurato*, in MBSz 11 (2005) 1/52–59; Uő, *A communio ekklesiológiai alapjai és kánonjogi vetülete az abortusz tükrében (mint a krisztushívők kötelességeinek és jogainak mértéke)*, in MBSz 10 (2004) 2/19–26; Uő, *Az abortusz büntetendő cselekményének kánonjogi tényállása (magyar állami jogi összehasonlításal)*, in *Kánonjog* 4 (2002) 1-2/85–96; továbbá a következő részek vonatkozó irodalma.

⁴ A konferencia programtervezete. A felkérőlevél szerint „az új, készülő GEKE dokumentum ... az élet kezdetén felmerülő etikai kérdések kapcsán kívánja segíteni az erkölcsi tájékozódást az európai protestáns egyházakban”. Az ekkor kézhez kapott angol nyelvű, 92 oldalas munkaanyag, amelyhez „hozzászólás, reflexió, kritikai észrevétel, továbbgondolkodást jelölő irányok, szempontok felvázolása” kéretett, kiemelten foglalkozik az ún. emberi reprodukcióra irányuló különleges eljárásokkal (röviden kitérve a római katolikus álláspontra) és a genetikai manipulációkkal.

⁵ Lásd pl.: HÁMORI Antal, *Meghökentető kijelentés az ETT „Bioetikai Kódex”-ében*, in MBSz 22 (2016) 4/30–37.

évfordulója) az alábbiakkal is segíteni szeretném a még meg nem született emberi lény életének és méltóságának tiszteletét, védelmét, a Katolikus Egyház által képviselt álláspont megismerését.

2. A SZÜLETÉS ELŐTTI EMBERI ÉLET ÉS MÉLTÓSÁG VÉDELME, A MŰVI ABORTUSZ TILALMA

Az Egyház a megfogant, de élve még meg nem született gyermekek elleni támadások új formái (pl. genetikai manipulációk, nem-megválasztás, klónozás, őssejt-kutatás, abortív hatású szerek, eszközök alkalmazása) és az élet fogadását kizáró (pl. sterilizációs) cselekmények kapcsán is egyértelműen és következetesen kiáll az élet védelme mellett.⁶

Miként Szent II. János Pál pápa a *Christifideles laici* kezdetű szinódus utáni apostoli buzdításában írja: az ember ma nemcsak megfigyelni, hanem manipulálni is képes az emberi életet, rögtön a kezdetétől fejlődése első szakaszain át; az emberiség erkölcsi tudata nem maradhat idegen vagy közömbös a tudományok és a technológiák hatalmas előrelépésével szemben, mert ezek egyre nagyobb és erősebb befolyást gyakorolnak az emberi élet továbbadásakor és fejlődésének első szakasza során. Ma jobban, mint valaha bármikor, ezen a területen a bölcsesség úgy jelenik meg, mint az üdvösség egyetlen horgonya, hogy az ember a tudományos kutatások eredményeinek alkalmazásakor értelmesen és szeretettel tudjon cselekedni, vagyis figyelemmel, sőt tisztelettel legyen bármely emberi teremtmény személyes méltósága iránt, létének első pillanatától kezdve. Ez akkor valósul meg, ha a tudomány és a technológia megengedett eszközökkel védi az életet, és kezdettől fogva küzd a betegségek ellen, ugyanakkor elzárkózik azoktól a beavatkozásoktól, amelyek az emberi faj és az egyén genetikai örökségének megváltoztatását is magukban foglalják. Az új és rendkívül veszélyes technológiai lehetőségek erkölcsi kihívásként jelentkeznek, és nemcsak az emberi jogok alapjait, hanem az emberi faj biológiai lényegét veszélyeztetik.

A Hittani Kongregációnak a kezdődő emberi élet tiszteletéről és az utód-nemzés méltóságáról szóló, *Donum vitae* kezdetű instrukciója kimondja, hogy a magzati vizsgálat erkölcsileg megengedett, ha tiszteletben tartja az emberi lény életét és épségét, s minden egyes magzat megtartására vagy gyógyítására irányul; de súlyosan ellenkezik az erkölcsi törvénnyel, ha a vizsgálat eredményétől függ az abortusz. A diagnózisnak nem szabad azonosnak lennie a halálos ítélettel. Megengedettnek kell tekinteni az emberi

⁶ Lásd pl.: HÁMORI Antal, *A Hittani Kongregáció Dignitas personae című instrukciója*, in *Magyar Sion* 6 (2012) 96–103; Uő, *A Hittani Kongregáció művi abortuszról szóló nyilatko-*

magzaton végzett beavatkozásokat azzal a feltétellel, hogy tiszteltben tartják a magzat életét és épségét, nem jelentenek számára túlzott kockázatot, hanem gyógyítására, egészségi állapotának javítására vagy életben tartására irányulnak. Erkölcstelen emberi magzatokat azzal a szándékkal létrehozni, hogy „biológiai alapanyag”-ként hasznosítsák. Bizonyos beavatkozási kísérletek a kromoszóma- vagy génörökségbe nem gyógyító jellegűek, hanem arra irányulnak, hogy valamilyen szempont (pl. fiú-leány, erős-okos, alacsony-magas) szerint meghatározott tulajdonságú emberi lényeket hozzanak létre. Az ilyen beavatkozások ellentétesek az emberi lény személyi méltóságával, sérthetlenségével és egyetlen, meg nem ismételtető identitásával.

A Magyar Katolikus Püspöki Konferencia *Az élet kultúrájáért* című, 2003. évi bioetikai körlevele is tartalmazza, hogy az egészség előmozdítása alapvető érték, de az örökletes vagy más betegség nem ok a magzat megölésére. Az ember léte és létének minősége nem áll azonos etikai és jogi síkon. Nem a létminőség bizonyos kritériumok alapján meghatározott foka ad jogot a védelemhez és az élethez, hanem az emberlét maga. Kerülni kell az olyan vizsgálatokat is, amelyek tisztességes célja és lényegileg ártalmatlan volta nem állítható kielégítő biztonsággal.

A *prenatális diagnosztika* rendeltetése az, hogy gyógyító beavatkozásokat tegyen lehetővé, biztonságérzetet és békét adjon a várandós asszonyoknak, akiket magzati károsodásra vonatkozó kétségek gyötörnek, és megkönyékez az abortusz kísértése, valamint ha a prognózis kedvezőtlen, előkészítse őket a hátrányos helyzetű gyermek fogadására. A prenatális diagnosztika súlyos módon ellentétben van az erkölcsi törvénnyel, ha – aszerint, hogy milyen eredménnyel jár – abortusz elvégzésének lehetőségét veszi számításba.

Az úgynevezett *preimplantációs diagnosztika* a mesterséges körülmények között (*in vitro*) megtermékenyített petesejtek vizsgálatát jelenti. Ilyenkor azokat az embriókat ültetik be az anyaméhbe, akiket egészségesnek ítélik, a többieket megölik.

Ennek kapcsán hangsúlyozandó: a Törvényszövegek Pápai Tanácsa a hatályos *Codex Iuris Canonici* (CIC) 1398. kánonjához, ami kimondja, hogy aki eredményes magzatelhajtást végez, önmagától beálló kiközösítésbe esik (vö. CIC 1323–1324. kánon), hiteles törvénymagyarázatot adott ki (CIC 16. k. 1–2. §), amely szerint e magzatelhajtáson (abortuszon) a magzat bármilyen módon és helyen (pl. „lombikban”) történő megölését kell érteni a fogantatás pillanatától kezdve (AAS 80 1988 1818.). Értelemszerűen a *Keleti Egyházak Törvénykönyve* (*Codex Canonum Ecclesiarum Orientalium*, CCEO) 1450. kánonjának 2. §-ában szereplő, nagyobb kiközösítéssel büntetni ren-

zatának ismertetése, in SzLET 28 (2011) 2/54–57; továbbá a vonatkozó részek említett irodalma.

delt eredményes magzatelhajtás is ekként értendő. A fogantatás *pillanata* mint kezdő időpont magából a kánon szövegéből is nyilvánvaló, mivel ott időbeli megszorítás nincs, az egyházi törvényeket pedig a szavaknak a szövegben és a szövegösszefüggésben hordozott sajátos jelentése szerint kell érteni (CIC 17. kánon). Megemlítendő, hogy a magzatelhajtás *kísérlete* is büntetendő (CIC 1328. kánon 1–2. §; 1397. k.; CCEO 1418. k. 1–3. §; 1450. k. 1. §; emberölés tényállása).⁷

2.1. Emberi reprodukcióra irányuló különleges eljárások

Az emberi reprodukcióra irányuló különleges eljárások – az alábbiak szerint, hivatkozva különösen a Hittani Kongregáció *Donum vitae* és *Dignitas personae* kezdetű instrukciójának, valamint az Egészségügyi Dolgozók Lelkigondozásának Pápai Tanácsa által kiadott *Egészségügyben Dolgozók Chartája* vonatkozó részeire – alapvetően, erkölcsi és jogi szempontból elfogadhatatlannak.

A *heterológ in vitro megtermékenyítés* ellentmond a házasság egységének, a házastársak hűségének és méltóságának, a szülői hivatásnak és a gyermek jogának, hogy házasságban és házasság által fogadjon és szülessen a világra. Egy harmadik személy ivarsejtjeinek felhasználása abból a célból, hogy sperma vagy petesejt álljon rendelkezésre, törést jelent a házastársak kölcsönös elkötelezettségében, és súlyos megsértése a házasság egyik lényeges tulajdonságának, az egységnek. Az ilyen technikák nem veszik tekintetbe a házastársaknak az apaságra és anyaságra szóló közös és együttes hivatását, hogy csak egymás által legyenek apává és anyává, és olyan törést hoznak létre, amely szétválasztja a genetikus szülőséget, a kihordási szülőséget és a felnevelés felelősségét, amely a családból kiindulva károsan viselkedhet a társadalomra is. A házastársak kizárólagos joga és kötelessége, hogy a másik által váljanak apává és anyává.⁸

Morálisan és jogilag is megengedhetetlen egy házasságban élő nő megtermékenyítése a férjétől különböző férfitől származó spermával; ugyanígy elfogadhatatlan egy másik, a feleségtől különböző nő petesejtjének megtermékenyítése a férj ondójával. Egy házasságon kívül élő nő megtermékenyítése, legyen akár hajadon, akár özvegy, erkölcsileg és jogilag szintén nem igazolható, bárki legyen is a donor.⁹

⁷ Lásd pl.: 3. j.

⁸ Vö. HITTANI KONREGÁCIÓ, *Donum vitae kezdetű instrukció a kezdődő emberi élet tiszteletéről és az utódnemzés méltóságáról*, 1987. február 22., in AAS 80 (1988) 70–102, II; magyarul: (ford. Gresz Miklós) <http://uj.katolikus.hu/konyvtar.php?h=187> (2017. 10. 14.); *A Katolikus Egyház Katekizmus* (Budapest 2002; a továbbiakban: KEK) nr. 2376; EGÉSZSÉGÜGYI DOLGOZÓK LELKIGONDOZÁSÁNAK PÁPAI TANÁCSA, *Egészségügyben Dolgozók Chartája* (a továbbiakban:

Erkölesi és jogi szempontból a *homológ in vitro megtermékenyítés* is elfogadhatatlan. Ez önmagában megengedhetetlen, ellentmondásban van a szaporodás méltóságával és a házastársi egyesüléssel, akkor is, ha az emberi embrió halálának elkerülésére mindent megtesznek. Az *in vitro* megtermékenyítés esetén ugyanis a fogantatás nem házassági aktus eredménye, nem a házastársak közötti szerelem specifikus aktusának gyümölcse, hanem technikák által jön létre, melyek meghatározzák feltételeit és megszabják az eredményt. Ez nincs összhangban az emberi utódnemzésre jellemző „ajándékozás” logikájával; tárgyakra és eredményekre jellemző „produkciónak” és „uralomnak” felel meg. Ebben az esetben a gyermek nem úgy fogan, mint a szeretet „ajándéka”, hanem mint laboratóriumi „termék”; élete és identitása rá van bízva az orvosok és a biológusok hatalmára; eredete és rendeltetése fölé a technika uralmát vezetik be. Az életet sem úgy tekintik már, mint Isten ragyogó ajándékát, az ember felelősségére és szerető őrzésére, tiszteletére bízott szent valószínűságot. Az élet egyszerűen „dologgá” válik, melyet kizárólagos, szabadon uralom alatt tartható és manipulálható tulajdonnak tekintenek.¹⁰

A *homológ mesterséges ondóbevitel* a házasságban sem megengedett; csak azok az eszközök, beavatkozások megengedettek, amelyek nem helyettesítik a házastársi aktust, hanem megkönnyítik azt, és segítik annak természetes célját elérni.¹¹

Az utódnemzés terén minden orvosi eszköznek és beavatkozásnak az kell, hogy legyen a funkciója, hogy segítse – és sohasem az, hogy helyettesítse – a házastársi szerelem aktusát. Az orvos az emberek és az emberi szaporodás szolgálatában áll: nincsen hatalma rendelkezni fölötte vagy dönteni róla. Az orvosi beavatkozás akkor tiszteli az emberi méltóságot, ha a házastársi aktus támogatását célozza. Ha az orvosi beavatkozás a házastársi aktust helyettesíti, akkor nem áll a házastársi egyesülés szolgálatában, ahogyan az rendjén lenne, hanem kisajátítja magának a szaporodást, és így ellentmond a házastársak és a még meg nem született gyermek méltóságának és elidegeníthetetlen jogainak.¹²

A házasság ugyanis nem arra jogosítja fel a házastársakat, hogy gyermekük legyen, hanem csak azon természetes aktusok végrehajtására, amelyek önmagukban a szaporodást célozzák. A *gyermek utáni vágy* a házastársak részéről, bármennyire őszinte és mélységes is, nem teszi jogossá az emberi szülőséggel és az új emberi lény méltóságával ellentétes technikák alkalmá-

EDC), in *Az Egészségügy Pápai Tanácsa dokumentuma* (Római Dokumentumok IX) (Budapest 1998) 27; 1983. évi CIC 1056. k.

⁹ Vö. *Donum vitae* II.

¹⁰ Vö. uo.; KEK 2377; EDC 24.

¹¹ Vö. *Donum vitae* II; EDC 23.

¹² Vö. *Donum vitae* II; EDC 22.

zását. A gyermek utáni vágy nem ad semmiféle jogot arra, hogy valakinek gyermeke legyen. A gyermeknek jogai vannak, s mint emberi lény nem akarható úgy, mint valami „tárgy”. A gyermek nem járandóság, hanem „ajándék”.¹³ Az ember méltósága megköveteli, hogy isteni ajándékként és a házastársi aktus gyümölcseként jöjjön a világra. Ez az aktus sajátosan és specifikusan a házastársak közötti, egyesítő és életet fakasztó szerelemhez tartozik, vagyis természeténél fogva helyettesíthetetlen.¹⁴ Az emberi lény olyan nemzés gyümölcse, amely a házastársi szövetségben egyesített szülőknek nemcsak biológiai, hanem *lelki* egyesüléséhez is kötött. A gyermek nemzésének a kölcsönös ajándékozás (szülei szeretete) gyümölcseinek kell lennie; fogantatása és léte nem lehet egy orvosi beavatkozás eredménye, mert ez azt jelentené, hogy egy tudományos technológia tárgyává alacsonyítanák le. A termékenységet nem lehet a férfi és a nő önkényes döntésének alávetni.¹⁵

A gyermektelenség keresztjén hatékonyan segíteni kell, ám a gyermektelenség megszüntetésének őszinte vágya mégsem lehet határtalan, azaz nem szabad „mindenáron” – bármely eszközt, illetve módszert alkalmazva – ennek elérésére törekedni. A felelős szülőség gyakorlása semmiképpen sem történhet a már megfogant élet elpusztításával (pl. ún. „számfözlötti” embriók). Mi emberek az étellel nem rendelkezhetünk; az életnek csak gondos sáfárai vagyunk, és nem szuverén urai; a mi feladatunk, hogy az életet hálával, szeretettel elfogadjuk és megőrizzük – Isten dicsőségére és lelkünk üdvösségére.¹⁶ Azok a házastársak, akik kimerítették a jogos orvosi segítségnyújtás lehetőségeit, azaz azt a technikai segítséget, ami nem a házastársi aktust helyettesíti, hanem megkönnyíti azt, segít annak természetes célját elérni, és mégis terméketlenek maradnak, bekapcsolódhatnak – az igaz szeretet oltárán – az elhagyott gyermekek örökbefogadásának és a mások javára végzett egyéb nagylelkű segítségnyújtásnak a szolgálatába.¹⁷

¹³ Vö. *Donum vitae* II; KEK 2378; EDC 24-25; MAGYAR KATOLIKUS PÜSPÖKI KONFERENCIA, *Az élet kultúrájáért. A Magyar Katolikus Püspöki Konferencia körlevele a bioetika néhány kérdéséről* (Budapest 2003; a továbbiakban: *MKPK 2003. évi bioetikai körlevele*) 48.

¹⁴ Vö EDC 22.

¹⁵ Vö. *Donum vitae* II. A házassági szövetségben a férfi és a nő az egész élet olyan kizárólagos és felbonthatatlan közösségét hozza létre egymással, amely természeténél fogva a házaspár javára, gyermekek nemzésére és nevelésére irányul. A semmilyen emberi hatalommal sem pótolható, törvényesen kinyilvánított házassági beleegyezésben a férfi és a nő visszavonhatatlan szövetségben – házasság létesítése céljából – kölcsönösen átadják magukat egymásnak és elfogadják egymást. A házassági szövetség kitarja a házastársakat a szeretet és az élet időtlen közösségére, és a gyermekek nemzésével teljesedik ki. A házastársak szerelmének bensőséges egyesülése egyetlen és megoszthatatlan, egyszerre egyesítő és utódnemző, házastársi és szülői („az élet forrása”). A házasság és a család az élet szolgálatában áll: a gyermek a házastársak szeretetének gyümölcse, akivel kölcsönösen megajándékozzák egymást („ketten egy testté lesznek”); a gyermek a házasság legszebb ajándéka, és éppen a szülők számára lesz a legnagyobb kincs; a házastársak sajátos küldetését az emberi élet továbbadásában és felnevelésében kell látnunk.

A *Dignitas personae* kezdetű útmutatás a megengedett orvosi eszközök, beavatkozások (pl. hormonális gyógyítás, ivarvezeték elzáródásának helyreállítása) mértékletes megfontolására és a meddőség megelőzésének támogatására is kitér.¹⁸

Szent II. János Pál pápa *Evangelium vitae* kezdetű enciklikájában felhívja a figyelmet arra, hogy a mesterséges megtermékenyítés különféle módozatai is – amelyek látszólag az élet szolgálatában állnak, s nemegyszer pozitív szándékkal végzik – valójában kaput nyitnak az élet elleni új támadásoknak. Eltekintve attól, hogy erkölcsileg és jogilag elfogadhatatlanok, mert kiszakítják az életfakasztást a házastársi aktus emberi egészéből, ezeknek az eljárásoknak igen nagy hányada sikertelen: nem annyira a megtermékenyülés szempontjából, hanem mert az embrió fejlődése nem történik meg, s ezzel halálveszélynek teszik ki az éppen megfogant emberi életet. Továbbá olykor a beültetéshez a szükségesnél nagyobb számban történik a megtermékenyítés, s az ún. „számföldötti” embriókat elpusztítják, vagy tudományos és orvosi kísérletekhez használják föl (lefagyasztás, életfelfüggesztés is járhat az eljárással); valójában azonban az emberi életet egyszerű „biológiai anyag” szintjére fokozzák le, amivel szabadon rendelkez-„het”-nek.¹⁹

A hiteles tanítóhivatali megnyilatkozások szerint: annak ellenére, hogy a mesterséges megtermékenyítési technikák elfogadhatatlanok, minden gyermeket az isteni jószág ajándékának kell tekinteni, és szeretettel kell felnevelni.²⁰

2.2. Genetikai manipulációk

A természet rendjébe történő mesterséges, közvetlenül nem gyógyító jellegű beavatkozások – mint például a születendő gyermek nemének megválasztá-

¹⁶ Vö. *Donum vitae* II; KEK 2258, 2280; MKPK 2003. évi bioetikai körlevele 47, 93.

¹⁷ Vö. KEK 2379; MKPK 2003. évi bioetikai körlevele 208.

¹⁸ CONGREGAZIONE PER LA DOTTRINA DELLA FEDE, *Istruzione Dignitas personae su alcune questioni di Bioetica* (Roma 2008; a továbbiakban: DP) 13. Vö. *Donum vitae* II, B. 8; II. JÁNOS PÁL PÁPA, *Familiaris consortio kezdetű apostoli buzdítás az egész katolikus Egyház püspökeihez, papjaihoz és híveihez a keresztény család feladatairól a mai világban*, 1981. november 22., in AAS 74 (1982) 81–191; magyarul: (Pápai Megnyilatkozások [PM] V) (Budapest 1982) 14.

¹⁹ Vö. II. JÁNOS PÁL PÁPA, *Evangelium vitae kezdetű enciklika az élet védelméről*, 1995. március 25. (a továbbiakban: EV), in AAS 87 (1995) 401–522; magyarul: (PM XXVI) (Budapest 1995) 14; EDC 21, 26.

²⁰ Vö. *Donum vitae* II, B. 5. Részletesen lásd pl.: HÁMORI Antal, *Az emberi reprodukcióra irányuló különleges eljárások etikai és jogi minősítése*, in SzLET 33 (2016) 4/126–151; Uő, *Igazságosság, emberi méltóság... 46–53*; Uő, *Az emberi reprodukcióra irányuló különleges eljárások erkölcsi és jogi aspektusai*, in HÁMORI Antal – ROJKOVICH Bernadette – SZILÁGYI Szilvia (szerk.), *Szabadságra elhivatva az életért* (Budapest 2007) 65–75; Uő, *Az in vitro fertilizáció erkölcsi és jogi aspektusai*, in SzLET 22 (2005) 4/144–153.

sára irányuló beavatkozás vagy az egymással genetikailag megegyező emberi egyedek létrehozása – esetében az emberi lényt „eszközzé”, egyszerű „biológiai anyaggá” alacsonyítják, sértik az emberi méltóságot, önazonosságot és genetikai örökséget. Az ilyen beavatkozások semmiképpen nem igazolhatók az emberiség jövőjére való kedvező hatásokra hivatkozva.

Miként *Az élet kultúrájáért* című bioetikai körlevélben olvasható: az *emberi klónozás* mind biológiai, mind pedig perszonalisztikus vonatkozásban radikálisan manipulálja az emberi nemzés eredetét képező szerelmi viszonyt és a nemek egymást kiegészítő voltát. Arra irányul, hogy a kétneműséget funkcionális szintre süllyessze le, mivel olyan petesejtet használnak, amit megfosztottak magjától, hogy átadja a helyét a klónozásra kerülő egyén diploid sejtmagjának, továbbá szükség van egy női méhre is, hogy a klónozott embrió fejlődése végbemehessen. E genetikai manipulációval a nő radikális eszközértékűvé tétele valósul meg, mert emberi mivoltát és ebből fakadó tetteit csak néhány, pusztán biológiai funkciójára redukálják (petesejtet szolgáltat és rendelkezésre bocsátja a méhét).

A klónozás során az ember legalapvetőbb viszonyainak – a gyermekségnek, a vérrokonságnak, a szülői létnek – az elfajulása történik: egy nő iker-testvére saját anyjának, mert biológiai apa hiányában saját nagypapjának a lánya. Az emberi természet rendjébe történő mesterséges beavatkozás hatalmas, beláthatatlan (pl. egészségügyi, pszichológiai) károkat okozhat.

Az emberi klónozás terve egy értékek nélküli tudomány torz következménye, és azon kultúra mélységes válságának jele, amely a tudományban, a technikában és a pusztán élettani, funkcionális értelemben vett „életminőségben” keresi az élet értelmének és az emberi egzisztencia megváltásának pótlékát.

A kutató nem tekintheti megalázóznak az emberi klónozás erkölcsi elutasítását. Éppen ez a tilalom menti meg attól, hogy hivatása elveszítse méltóságát. A kutatás méltósága abban áll, hogy azt az egész emberiség *valódi* javára lehet fordítani.

Az *emberi embrionális őssejtek kutatási felhasználásával* kapcsolatban a legalapvetőbb probléma az, hogy a szedercsíra (*morula*), illetve a hólyagcsíra (*blastula*) belső sejtanyagának eltávolítása az embrió halálát okozza. Ezért az gyógyítási, betegség-megelőzési célból sem fogadható el.

²¹ Részletesebben lásd pl.: HÁMORI, *Az életvédelem kritikus pontjai...*; Uő, *Az emberi embrióval kapcsolatos kutatás, beavatkozás erkölcsi és jogi minősítése*, in *Magyar Kurír* 96 (2006) 12/12–13; Uő, *A katolikus Egyház tanítása a szervadományozásról és -átültetésről*, in *Magyar Kurír* 96 (2006) 5/11; Uő, *A születendő gyermek nemének megválasztására irányuló beavatkozás erkölcsi és jogi megítélése*, in *SzLET* 22 (2005) 3/90–95; Uő, *A magzati vizsgálatok, beavatkozások megítélése*, in *MBSz* 11 (2005) 3/150–156. Megemlítendő, hogy az egyipetéjű ikrek kialakulásának (ikerképződés) lehetősége semmit sem változtat az említetteken, mert az emberi szedercsírából

Semmilyen jónak tartott cél nem igazolhat egy olyan eszközt, amely az emberi embrió életének kioltására irányul. A jó cél nem teszi jóvá az önmagában rossz eszközt még akkor sem, ha az emberi embrionális őssejtek „előállítás” és „felhasználása” mellé sokan a legszörnyűbb betegségekben szenvedők képeit állítják, azt sugallva, hogy aki nem támogatja az emberi embrionális őssejtekkel kapcsolatos kutatást, az nem kívánja enyhíteni ezeknek az embereknek a nyomorát.

Az emberi lény soha nem tehető pusztá tárgy- vagy eszköz-értékűvé; „biológiai anyag”-ként való használata súlyosan elítélendő cselekmény; élete annak kezdetén sem szolgáltatható ki egy másik ember vagy akár a társadalom céljaira.

Az emberi embriónak fogantatása *pillanatától* joga van az élethez, az egészséghez, a testi épséghez és az emberi méltósághoz is. Minden, nem az érdekében és védelmében történő, fejlődését sértő vagy veszélyeztető kutatás, beavatkozás megsérti ezt a követelményt.

Az embrió saját genetikai identitással, folyamatos, koordinált és fokozatos fejlődéssel rendelkezik, ezért nem tekinthető pusztá sejthalmaznak.

Az emberi embrió a fogantatás pillanatától *személy*, ezért ekként kell tisztelni és védeni; egyedülálló méltósága okán csak olyan biztosítékok mellett vehető alá kutatásnak, beavatkozásnak, amelyek az alanyi és nem a tárgyi értékű lényvel szemben kötelezőek; eszközként való „felhasználása” megengedhetetlen. Emiatt a biológiai-orvosi tudományoknak nincs meg ugyanaz a kutatási szabadságuk, mint a tárgyakkal foglalkozó tudományoknak. A minden emberi lényt megillető méltósággal kapcsolatos felelősséget a kutatók sem háríthatják el.

Minden kutatás és beavatkozás, amely ellentétes az emberi lény igaz javával, erkölcstelen és jogellenes. Ilyen tevékenységbe energiát és forrásokat befektetni ellentétes az emberi lényre irányuló tudomány céljával és haladásával.

Az az őssejtkutatás engedhető meg, amely nem veszélyezteti az emberi lény épségét, életét és méltóságát. A kifejlett szervezetből, például a felnőttek csontvelőjéből vagy az újszülöttek köldökzsinórjában áramló vérből származó (ún. „felnőtt”) őssejtekkel végzett kutatások, amelyek humánusak, azaz emberhez méltóak (vö. *finis operis, finis operantis, circumstantiae*) erkölcsi és jogi szempontból elfogadhatóak és reménykeltőek.²¹

(morulából) alakulnak ki az ikrek. A viszonylag kis százalékban bekövetkező egypetéjű ikervárandósságokból nem következik az, hogy a megtermékenyítés eseményét követő körülbelül két-hetes időszakban még nem emberi egyedről (individuumról) van szó. Az ikertestvérek kialakulása sejtcsoport-elkülönüléssel jön létre, a pluripotenciával rendelkező sejtek két vagy több azonos értékű egyed (emberi embrió) fejlődése irányába különülnek el. Nem egy meghatározatlan egyediségű emberi létezőből, pusztá sejtcsoportból alakul ki hirtelen két vagy több egypetéjű ikertestvér. Részletesen – a kimérákra is kiterjedően – lásd pl.: SERRA, Angelo – COLOMBO, Roberto,

2.3. Sterilizáció

A fogamzás megakadályozásának szélsőséges fajtája a művi meddővé tétel. Míg a mesterséges megtermékenyítés esetében a minden áron való gyermekhez jutás iránti vágy jelenik meg, addig a sterilizációnál ennek éppen az ellenkezője. A sterilizáció nyilvánvalóan nem szolgálja az embrió védelmét; akkor sem, ha a fogamzás még nem következett be, és akkor sem, ha esetleg mégis bekövetkezik, amit a kis valószínűség ellenére nem lehet kizárni (az embrió egészséges fejlődése ilyenkor jóval kevésbé biztos).

A sterilizáció majdnem mindig végleges, alapvetően visszafordíthatatlan; maradandóan (súlyosan) sérti az ember méltóságát és sérthetlenségét (egészségét), valamint az igazságosságot; maradandó fogyatékossgal, illetve súlyos egészségromlással, -károsítással jár, ezért az abba való beleegyezés – büntetőjogilag releváns módon – nem vehető figyelembe (nem létezik „önconkításhoz való jog”).

Hangsúlyozandó, hogy az emberi termékenység nem pusztán személyes, hanem közösségi, társadalmi érték is; emiatt sem csorbítható. A sterilizáció az illető személy „önrendelkezési jogának” (kötelességének) gyermekek nemzésére, fogamzására és nevelésére vonatkozó későbbi gyakorlását – szinte minden esetben – ellehetleníti.

Az ember méltóságánál fogva nem birtokol hatalmat arra, hogy művi meddővé tételt hajtson végre, mivel az emberi test tagjaival azok természetes rendeltetésétől eltérően nem rendelkezhet: azokat el nem pusztíthatja, meg nem csonkíthatja, természetes működésükre alkalmatlanná nem teheti, kivéve, ha az egész test egészségéről másként nem lehet gondoskodni. A beavatkozásnak a szociális helyzet, a családi kapcsolatok, a gyermekek száma és állapota vagy más hasonló szempont sem lehet indoka. Ez mutatja, hogy az úgynevezett „önrendelkezési jog” (a szabadság) – az említettek szerint – nem terjed ki a sterilizációra (ivarmirigyek eltávolítása, károsítása, illetve nemző- vagy fogamzó-képesség megszüntetése).

A humánembrió identitásának és státuszának kérdése természettudományos szempontból, in VIAL CORREA, Juan de Dios – SGRECCIA, Elio (szerk.), *A humánembrió identitása és jogállása. A Pápai Életvédő Akadémia dokumentációja* (Budapest 2001) 130–196. Az emberi embrió fejlődéséhez lásd még pl.: SADLER, Thomas W., *Langman – Orvosi embriológia* (Budapest 122014). Érdeemes felhívni a figyelmet a következőkre is: „Azok, akik a beágyazódást tekintik az egyedi, illetve a személyes lét kezdetének, a kapcsolatra, a relációra helyezik a hangsúlyt. Igaz, hogy a reláció az emberlét nélkülözhetetlen eleme, de ugyanúgy igaz az is, hogy a reláció lételméletileg (ontológiailag) nem megalkotja (konstituálja) a személyt, hanem előfeltételezi azt. Az alany, a szubjektum valósága az, ami a relációt lehetővé teszi. Nem létezik reláció fiziológiai (élettani), pszichológiai vagy szociális értelemben, ha nincs egy létező, amely a másikhoz viszonyulna.

Az utód létrejöttének megakadályozását célzó sterilizáció a jogosultság hiánya miatt erkölcsileg rossz, a természettörvény is tiltja, ezért jogilag sem igazolható, és elítélendő. Ez vonatkozik az időleges sterilizációra is mind férfi, mind nő esetében. A sterilizáció tilalma tehát nem sérti, nem korlátozza (fogalmilag nem sértheti, nem korlátozhatja) az önrendelkezési jogot: a sterilizációhoz nincsen jog. Az önrendelkezési jog fogalmilag nem terjedhet ki arra, hogy az ember akár közvetlenül, akár valaki más (adott esetben orvos) beavatkozásával ártson magának. A sterilizáció nem lehet a családtervezés eszköze.²²

3. ZÁRÓGONDOLAT

Minden ember, különösen a védtelen, kiszolgáltatott, születendő ember *méltóságteljes* éléséért, örök életéért, testi-lelki egészségéért, békéjéért, boldogságáért ajánlom szeretettel a fentiekben megfogalmazottakat, remélve, hogy segítségül szolgálnak ahhoz, hogy az emberi életet fenyegető kihívásokra megfelelő, az emberi életet és méltóságot a fogantatás pillanatától a természetes halálig oltalmazó, az *Életet* választó, szolidáris választ adhassunk.

„Válaszd tehát az életet, hogy élj és megsokasodj,
és az Úr, a te Istened megáldjon téged azon a földön, ahova indulsz,
hogy birtokodba vedd.”²³

Mások a központi idegrendszer kialakulása kezdeteinek, így az öröm és fájdalomérző képesség, illetve funkció megjelenésének tulajdonítanak nagy szerepet az egyedi és a személyes lét kritériumainak meghatározásánál. A szenzitív funkciók megléte azonban előfeltételezi egy olyan szubjektum létezését, amely érzékel. A szubjektum léte az, ami lehetővé teszi bizonyos funkciók meglétét, és nem a funkciók megléte az, ami a szubjektumot létrehozza, azaz konstituálja.” – *MKPK 2003. évi bioetikai körlevele* 25, 29–30. pont. „A körlevél elkészítésében a Püspöki Konferenciát neves szaktudósok – Falus András, Freund Tamás, Hámori József, Kopp Mária és Vizi E. Szilveszter, valamint Harsányi Ottó teológus – segítették.” – Magyar Kurír, 2003. december 11.

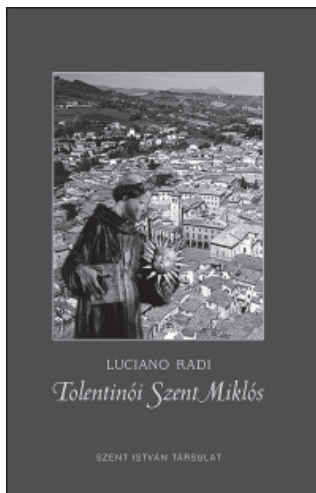
²² Lásd pl.: HÁMORI, *Az életvédelem kritikus pontjai...*; Uő, *Igazságosság, emberi méltóság...* 43–45.

²³ MTörv 30,15–20; vö. EV 48.

Luciano Radi

TOLENTINÓI SZENT MIKLÓS

TOLENTINO SZENTJÉNEK ÉLETE

A Szent Ágoston Remetéinek Rendjébe tartozó első és sokáig egyetlen szent a toleNTinóinak nevezett Miklós volt. Szerzetes és pap volt – életszentségét ez a kettős szempont hitelesítette. Az egyik oldalról az ördög folyamatos támadásairól tanúskodó szigorúbb aszketizmus, a másíkról pedig a fáradhatatlan lelkipásztori buzgóság és szeretet. Az élettörténetét bemutató kötet a földrengés sújtotta toleNTinói Jézus Szíve-templom magyar segítségével történő újjáépítésének emlékére jelent meg.

160 oldal, puhafedeles. Ára: 2200 Ft

PALÁNKI FERENC

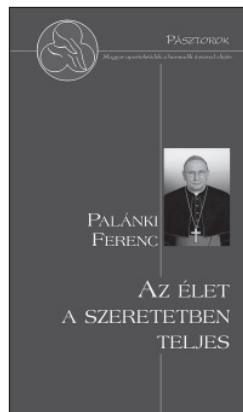
AZ ÉLET A SZERETETBEN TELJES

ELMER ISTVÁN BESZÉLGETÉSE

A DEBRECEN-NYÍREGYHÁZI MEGYÉSPÜSPÖKKEL

Az életben a végtelen teremtettség jelenik meg, a szeretetben az ember számára lehetséges legnagyobb, legtöbb létezés-gesztus, s mindez a teljesben, az egészben – mondjuk ki: Istenben – ölelődik át. A fiatalok körében is népszerű püspök ezzel a lelkülettel beszél életéről, gondolatairól.

288 oldal, keménytáblás. Ára: 2980 Ft

RENDELÉS: Szent István Társulat Vevőszolgálati Iroda
1364 Budapest, Pf. 277.
TELEFON: 318-6957 • FAX: 317-0974
www.szitkonyvek.hu